

Till
Regeringen
Utbildningsdepartementet

Inspel till forskningspropositionen

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

Idéburna Skolors Riksförbund föreslår:

- **Att ett riktat statligt stöd till en forskarskola med inriktning mot idéburna pedagogiska verksamheter införs.**
- **Att ULF (Utbildning, Lärande, Forskning, Prop 2020/21:60) permanentas med tillräcklig statlig finansiering.**
- **Att forskning, där det är relevant, bör skilja idéburna från vinstutdelande aktörer inom välfärden.**

.....

Forskarskola

Vi vill med det här inspelet lyfta ett område som är i stort sett obeforskat och som idag representerar en andel av Sveriges skolor och som har potential att ha större betydelse än sitt nuvarande kvantitativa omfång.

Idéburna Skolors Riksförbund (ISR) representerar en mångfald av pedagogiska inriktningar och sätt att organisera skola. Det finns en stor variation av pedagogiska utformningar och idéer – allt från alternativa pedagogiska inriktningar med en lång historia (Waldorf-, Montessori- och Freinetskolor) till skolor som skapats utifrån särskilda idéer (t.ex. att göra filosofi till ett genomgående inslag i utbildningen), lokala små ”byskolor”, föräldrakooperativ och civilsamhällesdrivna alternativ i resurssvaga områden. Trots den stora variationen finns en gemensam betoning av bildning som ett överordnat intresse. Det är ofta små skolor med korta beslutsvägar vilket skapar goda möjligheter att pröva idéer och vara flexibla. Småskaligheten tillsammans med

en relativt hög lärartäthet gör att dessa skolor ofta framstår som ett bra alternativ för elever som har svårt att anpassa sig till ”vanliga” skolor. Även om många idéburna skolor finns i socio-ekonomiskt relativt starka områden finns de också på landsbygden med mer blandade elevintag och i en del fall också i socio-ekonomiskt utsatta områden.

Idéburna skolor kännetecknas ofta av ett starkt pedagogiskt engagemang och intresse för pedagogiskt utvecklingsarbete. Flera av de idéburna skolorna har utvecklat sina pedagogiska idéer under lång tid och efter hand anpassat dem i förhållande till samhällsutvecklingen. De ursprungliga motiven för friskolereformen var också att denna slags skolor skulle ges bättre möjligheter att komplettera skolväsendet. Dock saknas i stor utsträckning forskning om hur olika pedagogiska alternativ bidrar till såväl elevers utveckling vad gäller kunskap i snävare mening som i förhållande till skolans övergripande ändamål.

Vi menar att det finns ett stort behov av kunskaper om dessa skolor. Det behövs studier - gärna komparativa - som beskriver och analyserar de olika pedagogiska uppläggningsarna i relation till såväl kunskapsresultat som skolans övergripande mål.

Många efterfrågar idag en mer bildningsinriktad skola. Eftersom de idéburna skolorna ofta har en uttalad bildningsambition öppnar det för forskning om hur bildningsprocesser av olika slag kan drivas i vårt nuvarande skolsystem såväl som vilka hinder som finns.

Som påpekats ovan är det ganska vanligt att elever som har svårt att anpassa sig i vanliga skolor söker sig till någon idéburen skola – bland annat på grund av deras litenhet och lärartäthet. Inte minst på grund av skolornas litenhet finns en sammanhållning och gemenskap som eleverna blir en del av och som kan innebära ett avgörande stöd för att lyckas i skolan. Istället för att plocka ut eleverna ur sina klasser och lägga alla resurser på specialpedagogiska och individuellt anpassade lösningar innebär det ett alternativ där eleven inte plockas ur sitt sociala sammanhang. Hur detta relationsbaserade arbetssätt fungerar behöver vi mer kunskap om.

Ett annat område för forskning och utvecklingsarbete gäller samverkan mellan idéburna skolor och kommunerna. Om den idéburna skolverksamheten ska kunna bidra till skolutvecklingen utöver den enskilda skolan, måste former för sådan samverkan utvecklas. Vi vill se idéburna skolor som komplement till de kommunala som kan fylla ut luckor där kommunen har svårt att hitta lösningar. Här skulle studier av pågående försök med s.k. Community schools, det vill säga skolor som utöver kärnverksamheten har ambitioner att bli en aktiv del i lokalsamhället, kunna bidra. Sammantaget menar vi att det behövs forskning om de idéburna skolornas verksamheter och resultat liksom vilken roll de idéburna skolorna kan ha som komplement till de kommunala skolorna. Därtill kommer att svensk skola behöver

miljöer för innovation och pedagogisk utveckling. De idéburna skolorna kan bidra till sådana miljöer.

Det behövs en särskild satsning på forskning om idéburna skolor såväl som på utveckling av dessa. Ett sätt att arbeta upp detta förhållandevis nya forskningsområde är att inrätta en nationell forskarskola med inriktning mot idéburna skolverksamheter. En sådan forskarskola skulle kunna utvecklas i analogi med tidigare statliga forskarskolor inom områden som har behövt stärkas (till exempel den nationella forskarskolan i naturvetenskapens och teknikens didaktik, FoNTD). Förslagsvis med 10 doktorander. Det borde också finnas möjlighet för lärare i idéburna skolor att söka till forskarskolan och genomföra sina studier på t.ex. halvtid.

Vi föreslår därför att medel anslås under fem år för att utveckla och driva en forskarskola i "idéburen pedagogik". Vi bedömer att kostnaderna totalt för 10 doktorandtjänster, handledning, vetenskaplig ledning, utveckling och drift av vissa kurser (vi räknar med att större delen av kurserna bör kunna utgöras av redan befintliga forskarutbildningskurser i vetenskapliga metoder och vetenskapsteori) samt resor och internatkostnader skulle uppgå till ca 40 miljoner. Eftersom doktoranderna förväntas komma från hela landet är det rimligt med en uppläggning med några internatsamlingar/år samt i övrigt digital undervisning.

När det gäller placering av forskarskolan så är en möjlighet att den på något vis knyts till den infrastruktur som byggs upp inom ramen för ULF. En annan möjlighet är att något lärosäte tar på sig värdskapet men att genomförandet görs i samverkan med flera lärosäten. Här finns ett antal exempel på forskarskolor som genomförts att ta efter. Förslagsvis skulle Marie Cederschiölds högskola med sin inriktning mot välfärds- och civilsamhällsforskning vara en lämplig värdinstitution.

Förutom att generera kunskaper genom ett antal avhandlingar skulle en sådan satsning innebära ett tillskott till den idéburna skelsektorn i form av ett antal disputerade forskare som kan fortsätta bygga upp de idéburna verksamheternas vetenskapliga grund.

ULF

Den utbildningsvetenskapliga forskningen är i relation till utbildningssektorns storhet fortfarande alltför liten. Inte minst behöver den praktisknära skolforskningen växa. ISR välkomnar därför en permanentning av ULF (Utbildning, Lärande, Forskning, Prop 2020/21:60), som efter fem års försöksverksamhet gett goda resultat. I dag deltar samtliga lärosäten med lärarutbildning, och drygt 200 skolhuvudmän i ULF-verksamhet. ULF utgör ett viktigt komplement till övrig forskning. Genom förslaget till avtal som lämnats till regeringen av SUHF (för lärosätena) och Ifous (för huvudmännen) kan likvärdighet i hela landet skapas vad gäller möjligheterna att medverka till och delta i praktisknära forskning. En förutsättning är dock att *statliga*

medel avsätts i enlighet med det inlämnade förslaget, dvs. en initial nivå om 90,5 mkr och en ökning enligt förslaget.

Skilj idéburna, icke-vinstutdelande från vinstutdelande aktörer i forskning

I många länder utgör civilsamhällets icke-vinstutdelande aktörer en stor del av ländernas välfärdssystem. Olika modeller finns för hur enskilda, men icke-vinstutdelande organisationer kompletterar och bidrar till vård, skola och omsorg. Även i Sverige finns denna slags tredje sektor men den är liten sedd som andel av välfärden. Sedan avregleringar och mångfald i produktionsledet infördes inom olika delar av välfärden för några decennier sedan har i stället den bolagsbaserade vinstutdelande sektorn vuxit sig stor i Sverige. Och därefter har bland annat marknadsbeteenden och upprepade missförhållanden kommit att bli ett eget tema – frågan om vinster i välfärden.

ISR organiserar icke-vinstutdelande idéburna huvudmän inom den svenska skolan. Medlemmarna är allmännyttiga organisationer med relevanta associationsformer som tillkommit för att bidra till samhället, fast i andra former än som offentligdrivna skolor. Det var också denna typ av huvudmän som friskolereformen ville möjliggöra.

Eftersom statistik och forskning oftast benämner både vinstutdelande och idéburna skolhuvudmän som "Enskilda" så är det svårt för såväl beslutsfattare inom politik och myndigheter som för allmänheten att skilja de två olika typerna av huvudmän åt. I sin tur medför detta att de mervärden som idéburna skolhuvudmän tillför skolväsendet riskerar att inte uppmärksammas. Omvänt så medför denna brist på kategorisering att missförhållanden som uppdagas inom den vinstutdelande sektorn ofta förutsätts gälla alla fristående skolor. Slutligen blir effekten att när samhället tar steg för att regleringar och reformer, så klumpar man ihop de två väsentligen olika huvudmannatyperna. Resultatet blir att samhället riskerar att inte tillvarata och möjliggöra för idéburna skolhuvudmän att ta en större plats som bidragande komplement till skolväsendet.

ISR föreslår därför att forskning, där det är relevant, bör skilja idéburna från vinstutdelande aktörer inom välfärden.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander, ordförande

Ingrid Carlgren, styrelseledamot

Idéburna skolors riksförbund

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se